

Маја Д. Стојковић¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Студент докторских академских студија филологије

Претходно саопштење
УДК 821.163.41-22.09 Нушић Б.
Примљен 7. 1. 2012.

ОД ПРАВОПИСНИХ ДО ЗНАЧЕЊСКИХ И СТРУКТУРНИХ ПРЕРАДА

Народни посланик Бранислава Нушића 1924. и 1932. године
Текстолошки приступ

У раду ће бити обрађена текстолошка питања везана за развој *Народног посланика* Бранислава Нушића. За основни извор послужиле нам две штампане верзије објављене за пишчева живота – 1924, 1932; а преко доступних помоћних извора биће извршен покушај реконструисања двеју варијаната драмског комада из 1896. и 1912. године. Показаће се да су претрпљене измене битно утицале на поспешење уметничке вредности текста, где треба скренути пажњу и на све пратеће елементе који су томе допринели (ритмичко-динамичка организација текста, правописне адаптације, детаљнија и доследнија карактеризација и индивидуализација ликова и др.).

Кључне речи: *Народни посланик*, текстологија, датирање, варијанте, аутограф, апограф, правопис, ритмичност, карактеризација, индивидуализација, дидактике

Аутограф *Народног посланика* Бранислава Нушић (1864–1938) до данас није пронађен. Проучаваоци овог дела, како они који су се бавили књижевном критиком – тако и они који су вршили текстолошка истраживања, неретко су износили уверење да рукопис драмског комада није сачуван.

Непостојање аутографа отежава текстолошка истраживања, али нова читања сачуваних верзија и њихово упоређивање откривају читав низ пишчевих интервенција значајних за коначну верзију драме из 1932.

Према речи аутора у његовом предговору *Народном посланику* из 1924. године („После четрдесет година“ – НУШИЋ 1924а: 11), дело је на-

¹ maja.s@filfak.ni.ac.rs

стало 1883. године. У датовањима ове врсте треба, међутим, бити опрезан. У овом случају утолико пре јер је Нушић у својим тврдњама недоследан. Он, тако, у интервјуу М. Световском, каже да је ово „дело из његове деветнаесте године“. У писму, пак, Боривоју Рашковићу, послатом 3. фебруара 1913. године из Битоља, поводом двадесетпетогодишњице Рашковићевог глумачког рада, даје трећи датум: скреће пажњу пријатељу на интересантну коинциденцију – да, наиме, и његов *Народни посланик* крајем фебруара 1913. године слави двадесет пет година свог постојања. Ово последње тврђење значило би да је *Народни посланик* написан 1888, што се врло лако може довести у сумњу јер првих поузданих података о делу имамо већ из 1886 (све према: ВЛАТКОВИЋ 1986: 40–41).

И поред могућности да се утврди година настанка дела, о њој, у случају *Посланика*, можемо говорити само као о иницијалној идеји јер је у предстојећим годинама, могло би се рећи до 1932 (последње издање за ауторова живота – вид. НУШИЋ 1932), овај драмски комад толико мењан да пре можемо говорити о различитим делима него о варијантама. Измене су вршене из различитих разлога, због чега се, у недостатку аутографа, поуздана мера онога што је преправљено може само наслућивати. Разлози за мењање текста двојаки су: што због ублажавања оштрих елемената који се односе на критику Обреновићевог режима – значи, да би се дело могло приказати; што због сугестија рецензента, критичара и других људи из струке (познавалаца позоришне уметности) – да би се у уметничком смислу добило квалитетније дело.

Бранислав Нушић је *Народног посланика* послао на Матичин стецај, конкурс за оригиналну комедију, претпоставља се, крајем 1894, најкасније почетком 1895. године. Уз ову комедију, на конкурс су пристигле још две: *Тетке* и *Кућевни пријатељ*, а рецензенти су били – Јован Грчић и Милутин Јакшић, чије су рецензије о *Народном посланику* објављене у *Летопису Матице српске* (ЛМС1896: 175–183).

Да су извршене извесне измене у тексту, може се претпоставити и из рецензија и критичких приказа драме, на основу чијих се исцрпности донекле могу реконструисати верзије изведене 1896. и 1912, које нам данас нису познате, а претходиле су познатом издању из 1924. године.

Мотивисаност ових измена унутар текста пре се може везати за пишчеву тежњу да оснажи уметничку вредност дела него да се прилагоди политичким приликама, чак имајући у виду и сва настојања Милорада Шапчанина, тадашњег управника Народног позоришта у Београду, да се обрада теме у што мањој мери коси с Обреновићевим режимом. Овој тези иде у прилог чињеница да је после абдикације краља Милана (1889) комедија, која описује победу радикала на изборима, несметано могла бити приказана на сцени. Ипак, премијерно извођење догодило се тек 17. октобра 1896. године.

Поменуто је да су Матичини рецензенти били Јован Грчић и Милутин Јакшић. У вези с овим посебно треба навести мишљење Драгољуба Влатковића, који наглашава да је јављање на конкурс, по свему судећи, било анонимно, јер се из Грчићевог реферата јасно уочавају извесне замерке аутору на „провинцијално-локалном колориту који лицима у 'Народном посланику' одузима оно типично у њих а ситуацијама оно нешто опште, заједничко“ (ЛМС1896: 176).² Ово тврђење се, иако не од пресудног значаја за текстолошко истраживање, може довести у питање већ због чињенице да је Нушић, ако се узме као тачно, дело написао 1883, а да га је у том првобитном облику доставио Народном позоришту у Београду 1886. године, на основу чега је мала вероватноћа да комедију ниједанпут, током једанаест/дванаест година, колико је прошло од године кад је *Народни посланик* написан до слања рукописа на Матичин стечај, није прочитао Јовану Грчићу, који му је, како нам је из Влатковићевих навода познато, био близак пријатељ и побратим. Ово мишљење постаје још оправданије и утемељеније кад се има у виду Нушићево истицање да је рукопис своје комедије читао јавно у породичној кући Јована Илића пред присутним зналцима књижевности (НУШИЋ 1924а: 11). Све наведено води закључку да је мало вероватно да Ј. Грчић није био упознат са текстом *Народног посланика* и пре доношења одлуке о награђивању, а да је одлука да дело не буде награђено врло објективно донесена стављањем замерки на знање аутору и јавности. Међутим, из овога се намеће ново питање: зашто Ј. Грчић није (ако није) раније сугерисао Нушићу шта треба поправити да би настало уметнички кохерентније дело; или зашто Нушић тада није усвојио примедбе, које је, могло би се рећи, прихватио у пуној мери тек 1932. године.³

Сматра се да је првобитна верзија *Народног посланика* имала пет чинова и да је протагонист био писар Секулић, али је комедија сведена на три чина још док је дело чекало на своје приказивање.

² Јован Грчић је, иначе, „био интимни пријатељ Нушићу, са којим се чак побратимио“ (ВЛАТКОВИЋ 1986: 47), што много говори о моралу који је у ондашње време раздвајао личне од професионалних односа.

³ Упоредјујући издање из 1924. са коначним из 1932. године, долази се до закључка да прво штампано издање још увек садржи неке елементе локалне обојености, који се испољавају највише кроз говор појединих ликова: нпр. облик глагола волети у првом лицу једнине презента гласи – водем, док је у издању из 1932. облик – волим. Овакав поступак може бити двоструко мотивисан: најпре чињеницом да Ј. Грчић истиче да се нешто збива „у једној вароши у унутрашњости Србије“ (ЛМС 1896), а познато је да је дијалекатски облик „водем“ карактеристичан како за шумадијско, тако и за војвођанско говорно подручје, што може даље поткрепити и претпоставку да је аутор „узео“ у обзир чињеницу да текст шаље у Нови Сад, Матици српској.

Према Влатковићевом наводу, *Народни посланик* је имао две пре-раде познате до 1888. године, што потврђују и речи М. Шапчанина; пре-мијерно извођење се, опет, разликовало од претходних верзија, а друго извођење се такође разликовало од изведеног 1896. Све ове варијанте дистинктивне су у односу на издање из 1924, које Д. Влатковић сматра коначним. Међутим, да бисмо могли говорити о коначној варијанти, о ономе што представља последњу вољу аутора, неопходно је имати у ви-ду сва издања за пишевог живота. То значи да се нипошто не би смело занемарити, када је у питању *Народни посланик*, ни издање из 1932. го-дине, јер се може претпоставити да је аутор надгледао сâм процес обја-вљивања, што укључује измене и допуне у основном тексту, а такође и одобравање лекторских и коректорских решења, односно ауторизацију туђих интервенција на тексту.

Разлике између два издања објављена током пишевог живота (1924, 1932) нису толико велике и драстичне, али нису ни занемарљиве. Најпре се у упоредном истраживању могу опазити правописне измене, од којих су најфреквентније оне које се односе на употребу знакова ин-терпункције.

Уочи првог штампаног издања *Народног посланика* (1924) појавио се *Правопис* Александра Белића (1923); треба, међутим, имати у виду да правописне норме нису у то време биле чврсто одређене јер долази до формирања српско-хрватског језика, па су многи писали под утицајем Белићевог *Правописа*, а други су се придржавали *Правописа* Драгутина Боранића. Отуда се и јавља тенденција да се новонастали језик нормира, због чега 1929. године долази до појаве *Правописног упутства*.

Поред оних очигледних корекција које представљају уобличиње тек-ста по правописним стандардима (стављање запете испред везника *a* или *али*; употреба апострофа у случајевима '*ајде* и *јел*'); спајање титуле са име-ном у виду полусложенице – *газда-Јеврем*, *госпа-Марина*; писање тачке иза године да би се указало на редни број; издвајање вокатива запетом; писање речи *Бог* великим словом; састављено, односно растављено писање речи *са мно*), треба нарочито обратити пажњу на оне случајеве кад знакови интер-пункције имају посебну семантичку, стилистичку или ритмичку функцију. Правац и значење измена о којима је реч илустроваћу једном Павкином ре-пликом:

Ето. Је л' кажем ја! Оставио дућан да чита новине! Баш право да ти кажем, Јевреме, кад дођу тако ти избори, а мени чисто смркне!
(НУШИЋ 1932: 35)⁴

⁴ Сви наводи у тексту преузети су из овог издања.

Разлика је очита у реченици: „Оставио дућан да чита новине!“ – ова је реченица првобитно била без знака узвика; међутим, узвичник знатно мења ритмичку организацију говора и динамику текста, а паралелно с тим изражава однос између ликова и убедљивију манифестацију њиховог унутрашњег стања. Дакле, Павка не констатује само оно што Јеврем ради, већ упућује прекор, буни се против тога и испољава љутњу.

Слично се може рећи и за оно што називамо штампарском грешком, као и за све што стоји насупрот ономе што би се наизглед могло подвести под грешку, а ипак иде у ред елемената који могу бити плод пишевог недовољног познавања одређених области, или свесне намере да се направи погрешка која ће допринети карактеризацији и индивидуализацији ликова. У типичне штампарске грешке спадају следећи примери: „листа *Побр тимства*“ – „листа *Побратимства*“, „с оциалистичког“ – „социалистичког“, „натезања“ – „натезања“, „прочиао“ – „прочитао“, „вечи Шапчанин“ – „вели Шапчанин“...

Велику важност има пишево настојање да потоње издање обезбеди ближим одредницама: и када је реч о прецизнијим упутствима глумцима (дидаскалије) и када је реч о детаљнијем дефинисању саме драме (нпр. *Народни посланик – Комад у три чина*; верзија из 1924. није садржала подоређење).

У издању из 1932, које ћемо надаље третирати као основни, коначни текст драме, реплика коју изговара Даница гласи:

Ух, саксије у кујну!.... Неко куца. Извол'те! (29)

Овај сегмент – „Неко куца“ – био је у издању из 1924. у загради, дакле као дидаскалија, док је овде део основног текста, тачније управног Даничиног говора.

Наоко незнатне измене извршене су и у репликама других ликова или у дидаскалијама:

ЈЕВРЕМ

[...] Јеси ли разумео? (59)

У претходном издању је: „Јеси ме разумео?“ Исправка коју проналазимо у издању из 1932. године делује прилично неутрализовано и уопштена је. Чини се да је претходни облик много више одговарао лику Јеврема Прокића, који жели да се пред Младеном (са којим и разговара у овој сцени) покаже као велики ауторитет. Зато се може претпоставити да ову интервенцију није извршио сâм Нушић, а ово поткрепљује реченица из потоњег издања, која је много више у складу са правописним нормама, чак толико да се може сматрати лекторском интервенцијом.

Речено је да се највећи број измена везује за знакове интерпункције. Поред тога што се те измене у већини случајева тичу нормирања језика и усклађивања с актуалним правописним нормама, треба нагласити да се знакови о којима је реч повремено могу третирати и као скривене дидаскалије. Као што, с друге стране, има примера где су дидаскалије редуковане и извођење препуштено редитељевој или глумчевој интерпретацији, тако има и оних места која су допуњена дидаскалијама да би се дала прецизнија упутства.

Неки од примера изостављених дидаскалија од великог су значаја за разумевање драме, за редитељску, односно глумачку интерпретацију текста, па их треба посебно истаћи:

ЈЕВРЕМ

Мек, мек дуван пушим. [(Даје му табакеру.)] (109)

Изостављање текста у загради врло је важно за доследно и, штавише, продубљено обликовање Јевремовог карактера. Тежња аутора је била да га прикаже као шкртицу и човека оптерећеног тиме колико ће новца потрошити и колики ће му рачун стићи. Он би да приволи људе да му повере гласове, али није одушевљен када му они који тобоже раде за њега предоче да све мора „подмазати“. Уклањање оваквог поступка Јевремовог говори о високој свести писца о компоновању карактера главног лика и о доследном спровођењу основне идеје. Али тиме у великој мери долази до решавања карактеризације и другог лика који учествује у овој сцени – писара Секулића – који, примера ради, и поред тога што није понуђен, узима дуван и прави цагарету, што указује на његову бахатост, која, уз друге елементе укључене у формирање овог лика, води његовој бескрупулозности.

Сличан поступак налазимо и на другим местима у драми:

МАРИНА

(Полазећи у собу)

Као да нисмо ни разговарали, пријатељу! [(Оде.)] (161)

или:

ЈЕВРЕМ

(Збунио се и узмувао, незна на коју ће страну ни шта да почне)

Шта сам оно хтео...? (Сети се) А јест!... Не, није! Не знам просто ни с кога краја да почнем...? [(Брише се)] (163)

или читава опширна дидаскалија:

ПЕТИ ГРАЂАНИН

[*Љутиито сам изађе из гомиле, одгурне оног збуњеног натраг а сам наставља озбиљно и одлучно говор*)] (170)

Присутне су и измене у дидаскалијама:

ПАВКА

(*Улази са [за – 1924] њом.*) (64)

Уз изостављене дидаскалије, у тексту се може наћи још много испуштених места која су била саставни део управног говора:

ЈЕВРЕМ

(*Збуњен.*)

Па... знаш како је... није то за зараду, него... онако... народно поверење... почаст и онако као... [нека власт на пример]. (70)

На страни 93 Павка и Јеврем разговарају о куму Свети, чије име је, у издању из 1924, било Стева. Међутим, оно што, у овом случају, указује на штампарску грешку јесте разговор између ових ликова о куму Стеви већ на 94. страни.

Занимљив је у текстолошком смислу и разговор Данице и Ивковића на страни 214:

ДАНИЦА

Досад је било, ал' сад више не!

ИВКОВИЋ

Досад је било, ал' одсад више не!

У претходном издању Ивковић се у упитној форми обраћа Даници: „Зашто одсад више не?“ Овде би непажљив читалац Ивковићеву реплику могао приписати штампарској грешци и помислити да је само прекуцана реченица коју изговара Даница, али промена прилога показује да није по среди штампарска грешка.

Промена ритма везана је за рашчлањавање сложене реченице на више простих, и обратно. У првом случају долази до увећања динамике, док је за други карактеристична успореност и развученост.

За ову врсту текстолошких истраживања, у недостатку аутографа, од велике важности могу бити критички текстови о основном тексту, нарочито ако су у њима подробно анализирани све појединости присутне у тексту. У анализи *Народног посланика* велику улогу имају реферати Матичиних чланова – Јована Грчића и Милутина Јакшића, као и критички приказ Боривоја Поповића објављен непосредно по премијери 1896.

године. На основу ових текстова може се донекле извршити реконструкција првобитне верзије *Народног посланика*.

Сиже прве верзије ове комедије могли бисмо свести на следеће елементе: главни јунак комада је писар Секулић, који жели да од Јеврема Прокића, „борнираног Грка (Цинцарина)“, добије пристанак за женидбу с његовом кћери Даницом. Да би то постигао, он помаже Јеврему да буде изабран за народног посланика. Секулић, као што је то случај у комедијама, има једну страст – често погледује у туђе фиоке. Тако долази до сазнања да ће Јеврем бити владин кандидат за народног посланика. (Овај се податак не помиње у штампаној варијанти, из које сазнајемо једино да је пожељно да нови кандидат, за разлику од дотадашњег Илића, буде „мекши“.) Иако очекујући Секулићево залагање, Јеврем неће одмах пристати да дâ руку своје кћери, већ ће донети одлуку да се с тим још мало причека. На крају ће Јеврем одлуку препустити Даници, која – после разговора са Душаном Ивковићем (у штампаним верзијама познато нам је само његово презиме) – пристаје због тога што он не признаје да је воли и саветује је да послуша родитеље.

У верзијама после 1896. године уведен је нови лик – Срета нумера, бивши робијаш и пробисвет, који је успешно заменио Секулића, или бар доминацију коју је писар Секулић имао. Једна од најубедљивијих и најуспелијих епизода – кад Срета помаже Јеврему у увежбавању скупштинског говора – управо је последица увођења овог лика. У верзији из 1912. уз Јеврема се јавља још један лик који жели да се кандидује за народног посланика као владин кандидат – Тома, који ће у штампаним верзијама заменити Јовица Јарковић.

Од не мањег значаја је и то што се број драмских лица мењао, па се тако број од шест ликова, колико их је, према тврђењу Д. Влатковића, било у верзији из 1896, увећао на двадесет пет 1912 (овде су присутни ликови попова: поп Стамат, поп Спира и поп-Јеша; затим: учитељ Спаса, Тома и Јовица као два засебна лика).⁵

Драгољуб Влатковић наводи да је Нушић Тому и Јовицу приказао као један лик у штампаној верзији, при чему се, за разлику од стања из 1912, Јовица први пут појављује тек у трећем чину, што не одговара чињеничном стању ствари. Наиме, Јовица Јерковић се и у верзији из 1924. и у верзији из 1932. појављује већ у деветој сцени првог чина, кад долази да испита Јевремово мишљење о својој кандидатури, а касније се појављује у једанаестој сцени трећег чина и још једном у двадесет другој сцени трећег чина, у разговору са адвокатом Ивковићем као онај ко се приклонио опозицији (ВЛАТКОВИЋ 1986: 73).

⁵ Д. Влатковић наводи да у Одељењу литературе и театрологије ЈАЗУ у Загребу постоји апограф верзије из 1912, која је изведена у Загребу и Осијеку 1913, те се на основу тога може говорити о варијанти пре прве штампане верзије (више вид. у: ВЛАТКОВИЋ 1986). – Број лица Народног посланика Нушић је усталио на 19, како је то у верзијама из 1924. и 1932. године.

У варијанти из 1912. године помиње се и Јевремов шурак, о коме говори госпа Марина истичући да му је побегла жена и да је изгубио службу због картања.

Још једна личност је у структури драме играла важну улогу – социјалистички кандидат за народног посланика Лука, чији су гласови касније приписани Јеврему (ВЛАТКОВИЋ 1986: 76, 78).

Сматра се да је Нушићев *Народни посланик* из 1912. године претрпео највише стилско-језичких измена (ВЛАТКОВИЋ 1986: 82), али треба истаћи да је после Првог светског рата Нушић опет из темеља променио своје дело, и то нарочито подстакнут оценама критичара који су о *Народном посланику* писали.

На другој страни, не може се рећи да је свака измена утицала на повећање уметничке вредности *Народног посланика*. Драгољуб Влатковић је у овом погледу у праву:

Када, на пример, у другом чину Јеврем говори својој жени да у свакој „уставној земљи“ мора уочи избора да се нешто ружно измисли о противкандидату, он у верзији из 1912. године каже: „Јер како може да се агитује ако се за противника не измисли нешто ружно.“ Писац је реч „измисли“ после заменио речју „изнесе“, али је наивном и простодушном (у основи поштеном) Јеврему више одговарала реч „измисли“ (ВЛАТКОВИЋ 1986: 82).

Основне замерке које су изнели чланови Матичиног стечаја Ј. Грчић и М. Јакшић на састанку књижевног одељења 21. октобра / 2. новембра 1895. односиле су се на „провинцијално-локални колорит“, као и на лик адвоката Ивковића – у којем су видели „укочена педагога, који нема ни трукне нежности према Даници“, јер је управо он уз кога треба да буду наше симпатије „дрвени философ, пасиван, управо глуп [...] смећењак“ (ЛМС 1896: 175–183), све ће ово Нушић поправити и дорадити у штампаним верзијама своје драме, где је адвокат Ивковић приказан као поштен човек који то испољава и у борби са противкандидатом, па чак пристаје да Даница, огорчена на оца, подметне Јеврему по други пут Ивковићев говор само зато што зна да ће он однети победу, па чак и тада каже да ће, за сваки случај, у великој мери ублажити говор – чиме осваја симпатије публике.

У приказу који пише Боривоје Поповић (ПОПОВИЋ 1896: 341–346) дато је много појединости које указују на висок степен разлика које су постојале у верзији из 1896, а које, на основу доступних извора, данас нису познате.

Неке од основних разлика, садржински посматрано, следеће су: Даница је добра девојка, али под утицајем своје мајке она намешта уста пред огледалом, те стоји на прозору кад пролазе чиновници; Павка, чије име звучи као пишчева шаљива досетка, у намери да уда кћер, натерала је свог мужа

да изда собу самцу; Секулић проси Даницу; Ивковић схвата да воли Даницу тек пошто је испрошена; публика унапред зна ко ће бити народни посланик, јер поп и још две личности улазе у собу и стискају руку Ивковићу...

Из поправки које је Бранислав Нушић извршио у својим штампаним верзијама види се да је поступио управо по оним саветима које је „наложио“ позоришни рецензент *Летописа Матице српске* Боривоје Поповић: најпре да се место једног поставе два прозора, где ће се на једном појавити Ивковић, као опозициони, а на другом Прокић, као владин кандидат; да пречеста употреба појединих досетки, учестало руковање и употреба звонца уништавају у великој мери основни ефекат који изазива смех, па их треба редуковати; да Ивковић треба да буде узвишен карактер, који се не смеје пеху Јевремовом, да Ивковићеву залуђеност жељом да постане народни посланик не треба сводити на Јевремову меру, који је иначе једино тиме закупљен.

Иако су измене умногоне допринеле стилско-уметничкој димензији текста, нерасполагање аутографом Нушићеве комедије не омогућава потпуни увид у оно што је била пишчева полазна основа и можда првобитна замисао; што донекле, могло би се рећи, чини сиромашнијом и српску културу јер би рукопис представљао аутентичну слику времена у којем је настао, политичких и друштвених прилика, као и српског менталитета.

Гледано са ове временске удаљености, *Народни посланик* Бранислава Нушића, у варијанти доступној савременом читаоцу, представља, ван сваке сумње, не само класично дело српске драмске књижевности, већ и једно од најбољих остварења српске комедиографије, чија је вредност неоспорна и несумњива, његова извођења многобројна, а критика по правилу афирмативна и подстицајна.

Литература

I

- НУШИЋ 1924: Бранислав Нушић, *Народни посланик*, Штампарија Професионал. Занатл. Удружења, Београд 1924.
- НУШИЋ 1924а: Бранислав Нушић, „После четрдесет година“, *Народни посланик*, Штампарија Професионал. Занатл. Удружења, Београд 1924.
- НУШИЋ 1932: Бранислав Нушић *Народни посланик*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд 1932.
- НУШИЋ 1932а: Бранислав Нушић, „После педесет година“, *Народни посланик*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд 1932.

II

- ВЛАТКОВИЋ 1986: Драгољуб Влатковић, *Сто година Народног посланика у Народном позоришту*, Космос, Београд 1986.
- ИВАНИЋ 2001: Душан Иванић, *Основи текстологије*. Увод у текстологију нове српске књижевности, Народна књига / Алфа, Београд 2001.
- ИВАНИЋ 2004: Душан Иванић, „Текстологија и тумачење књижевности“, у зборнику *Књижевне теорије XX века* (уред. М. Шутић), Београд 2004.
- ЛИХАЧОВ 1966: Дмитриј С. Лихачов, *Текстологија*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1966.
- ЛМС 1896: *Летопис Матице српске* (Нови Сад), књ. 187, свеска III (1896).
- ПОПОВИЋ 1896: Бор[ивоје] П[оповић], „Народни посланик“, Дело (Београд), књ. 12 (1896).

Maја D. Stojković

FROM ORTHOGRAPHIC TO SEMANTIC AND STRUCTURAL MODIFICATIONS

Years 1924 and 1932 - *Narodni poslanik* by Branislav Nušić
Textual approach

Summary

The paper with comparative method approaches the analysis of two published versions of *Narodni poslanik*, where the differences that contribute to semantic and structural changes in the text are primarily. Textual issues related to the development of *Narodni poslanik* by Branislav Nušić will be discussed in the paper. The main sources are two published books printed during the writer's life – in 1924 and 1932; with available subsidiary sources it will attempt to reconstruct two versions of the drama play written in 1896 and 1912. It will demonstrate that the sustained changes had a great influence on a boost in art value of the text, where all following elements which contributed to that should be pointed out (rhythmic – dynamic organization of the text, orthographic adaptations, more detailed and consistent characterization and individualization of the characters, etc.). It will attempt to solve since when the drama play has been dating from and especially approach to attitudes of critics to this Nušić's comedy.

Key words: Narodni poslanik, textology, variants, autograph, apograph, orthography, rhythm, characterization, individualization, parenthesis

